

DARIUSZ KORELESKI*

Stan urbanizacji i jej uwarunkowania w Polsce międzywojennej – wybrane zagadnienia

Słowa kluczowe: urbanizacja, populacja, województwo, Polska w latach 1918–1939

Streszczenie: Artykuł porusza zagadnienie stanu urbanizacji w Polsce międzywojennej. Przeanalizowano tylko te województwa (w liczbie dziesięciu), które w przybliżeniu mają swoje odpowiedniki we współczesnej Polsce. Pominięto zatem wszystkie tzw. województwa wschodnie oraz połowę województw południowych. Ukazano zróżnicowanie poziomu urbanizacji w poszczególnych regionach dzieląc miasta na małe, średnie i duże, wspominając również o tzw. miasteczkach, mających charakter najczęściej rolniczy. Wskazano ponadto na możliwe uwarunkowania takiego *status quo* w Polsce międzywojennej.

1. Wstęp

Zgodnie z podziałem administracyjnym z 1921 roku terytorium Rzeczypospolitej Polskiej podzielone zostało na szesnaście województw. W niniejszym opracowaniu ujęto tylko dziesięć województw, które mają swoje odpowiedniki w Polsce powojennej. Są to wszystkie województwa centralne i zachodnie oraz połowa województw południowych. Pominięto natomiast sześć prowincji wschodnich i południowych: województwa wileńskie, nowogródzkie, poleskie, wołyńskie, tarnopolskie oraz stanisławowskie, które obecnie stanowią integralne części takich państw, jak Litwa, Białoruś czy Ukraina.

Celem opracowania jest ukazanie stanu urbanizacji obszarów, porównywalnych z obecnymi, II Rzeczypospolitej Polskiej oraz wskazanie na uwarunkowania takiegoż stanu biorąc pod uwagę w szczególności takie kwestie, jak np. źródło utrzymania ludności czy poziom analfabetyzmu.

* Dr Dariusz Koreleski jest adiunktem w Katedrze Ekonomii Uniwersytetu Rolniczego im. H. Kołłątaja w Krakowie.

Za istotne źródło informacji statystycznej w czasach, tzw. Drugiej Rzeczypospolitej można uznać powszechne spisy ludności. Z uwagi na fakt, iż spis powszechny z roku 1921 budzi szereg zarówno zastrzeżeń, jak i wątpliwości, co do swej wiarygodności wśród historyków, do estymacji ogólnej sytuacji w regionach, tj. województwach wybrano drugi spis powszechny Rzeczypospolitej Polskiej z 9 grudnia 1931 roku. Wydaje się on być bardziej reprezentatywny, w szczególności w zakresie terytorialno-populacyjno-etnicznym. Faktycznie, już w tym czasie (1931) pewne *status quo* zostało ustabilizowane, co daje większą szansę na wyciągnięcie w znaczącym stopniu obiektywnych wniosków popartych arytmetyką. Podstawowe dane o charakterze przestrzenno-demograficznym, dotyczące wybranego terytorium II Rzeczypospolitej, prezentuje tablica 1.

Tablica 1

Powierzchnia i ludność Polski wg województw w 1931 roku (Drugi spis powszechny RP)

Województwo	Powierzchnia (w tys. km ²)	Populacja (w tys. osób)	Miasto województkie	Populacja miasta wojewódzkiego (w tys.)
Warszawskie*	29,5	3701	Warszawa	1172 (32%)**
Łódzkie	19,0	2632	Łódź	605 (23%)
Kieleckie	25,8	2936	Kielce	58 (2%)
Lubelskie	31,1	2465	Lublin	112 (5%)
Białostockie	32,1	1644	Białystok	91 (6%)
Poznańskie	26,5	2106	Poznań	246 (12%)
Pomorskie	16,4	1080	Toruń	54 (5%)
Śląskie	4,2	1295	Katowice	126 (10%)
Krakowskie	17,5	2298	Kraków	219 (10%)
Lwowskie	28,4	3127	Lwów	312 (10%)
POLSKA	388,4	31916	–	–
Obszar badany	230,5	23284	–	–
% terytorium II RP	59	73	–	–

Uwagi:

Drugi spis powszechny Rzeczypospolitej Polskiej odbył się 9 XII 1931 roku.

* W skład województwa warszawskiego wliczono również miasto stołeczne – Warszawa.

** W nawiasie podano udział populacji stolicy województwa w całości populacji regionu, tzn. województwa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa oraz dodatkowe Roczniki Statystyczne Rzeczypospolitej Polskiej.

Warto zaznaczyć, iż różnica pomiędzy obszarem badanym (1918–1939) a tzw. ziemią dawnymi, czyli terenami należącymi do II Rzeczypospolitej, które pozostały w granicach Polski po 1945 roku wynosi 20 000 km² na korzyść obszaru międzywojennego. Rozkłada się to na dwa województwa przedwojenne powiększone w stosunku do stanu z 1946 roku (województwo białostockie oraz lwowskie przemianowane na rzeszowskie).

2. Przykładowe zróżnicowania demograficzno-urbanistyczne

Poziom urbanizacji danego obszaru można scharakteryzować na przykładzie zróżnicowania o charakterze demograficzno-urbanistycznym, które jest w pewnym sensie pochodną procesu rozwoju poszczególnych regionów. Można zatem mówić tu o zjawisku rozwoju regionalnego, a raczej o skutkach procesu tegoż rozwoju. Stan urbanizacji przedstawia tablica 2.

Tablica 2

Populacja mieszkająca w miastach wg województw – stan urbanizacji

Województwo	%	Województwo	%
Warszawskie*	47	Poznańskie	40
Łódzkie	42	Pomorskie	32
Kieleckie	26	Śląskie	32
Lubelskie	18	Krakowskie	25
Białostockie	24	Lwowskie	25

Uwagi:

Stan na 9 XII 1931.

* W skład województwa warszawskiego wliczono również miasto stołeczne – Warszawa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

Poziom urbanizacji ma charakter ogólny, stąd też, aby przyjrzeć się nieco dokładniej temu zagadnieniu – dokonano analizy struktury populacyjnej miast dzieląc je na pięć grup, które następnie zmniejszono do trzech – wydzielając małe, średnie i duże miasta. Warto zauważyć, iż w statystykach pominięto tzw. miasteczka o populacji poniżej 10 000 mieszkańców, które najczęściej miały charakter *stricte* rolniczy. Szczegóły dotyczące poszczególnych grup miast wydzielonych na podstawie przedziałów populacyjnych zamieszczono w tablicach 3 do 12, obejmujących dziesięć analizowanych województw.

Tablica 3

Populacja miast powyżej 10 000 mieszkańców – województwo warszawskie

Województwo	Przedziały populacji	Ilość miast	Sumaryczna populacja miast (w tys.)
Warszawskie*	10–20 000 ludności	13	178
	20–50 000 ludności	5	125
	50–100 000 ludności	1	56
	100–250 000 ludności	0	0
	powyżej 250 000 ludności	1	1172
	Σ	20	1531

Uwagi:

Stan na 9 XII 1931.

* W skład województwa warszawskiego wliczono również miasto stołeczne – Warszawa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

Na obszarze województwa warszawskiego 41% populacji zamieszkuje miasta, czyli ośrodki miejskie powyżej 10 000 mieszkańców, pozostałe 6% ludności miejskiej to mieszkańcy miasteczek o populacji niższej niż wskazana. W strukturze populacyjnej mieszkańców miast 20% stanowią mieszkańcy małych miast, czyli od dziesięciu do pięćdziesięciu tysięcy ludności, 4% to mieszkańcy średnich miast, tzn. od pięćdziesięciu tysięcy do stu tysięcy ludności, a 76% to ludność dużych miast (w tym przypadku dotyczy to jedynie Warszawy) powyżej stu tysięcy ludności. Średnio na 1000 km² przypada 0,7 miasta.

Tablica 4

Populacja miast powyżej 10 000 mieszkańców – województwo łódzkie

Województwo	Przedziały populacji miast	Ilość miast	Sumaryczna populacja miast (w tys.)
Łódzkie	10–20 000 ludności	9	111
	20–50 000 ludności	5	156
	50–100 000 ludności	2	120
	100–250 000 ludności	0	0
	powyżej 250 000 ludności	1	605
	Σ	17	992

Uwagi:

Stan na 9 XII 1931.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

Na obszarze województwa łódzkiego miasta zamieszkuje 38% populacji, pozostałe 4% ludności miejskiej to mieszkańcy miasteczek. W strukturze populacyjnej mieszkańców miast 27% stanowią mieszkańcy małych miast, 12% to mieszkańcy średnich miast, a 61% to ludność dużych miast (w tym przypadku dotyczy to jedynie Łodzi). Średnio na 1000 km² przypada 0,9 miasta.

Tablica 5

Populacja miast powyżej 10 000 mieszkańców – województwo kieleckie

Województwo	Przedziały populacji miast	Ilość miast	Sumaryczna populacja miast (w tys.)
Kieleckie	10–20 000 ludności	4	49
	20–50 000 ludności	5	164
	50–100 000 ludności	2	136
	100–250 000 ludności	2	226
	powyżej 250 000 ludności	0	0
	Σ	13	575

Uwagi:
Stan na 9 XII 1931.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

Na obszarze województwa kieleckiego w miastach zamieszkuje 20% populacji, pozostałe 6% ludności miejskiej to mieszkańcy miasteczek. W strukturze populacyjnej mieszkańców miast 37% stanowią mieszkańcy małych miast, 24% to mieszkańcy średnich miast, a 39% to ludność dużych miast (Częstochowa, Sosnowiec). Średnio na 1000 km² przypada 0,5 miasta.

Tablica 6

Populacja miast powyżej 10 000 mieszkańców – województwo lubelskie

Województwo	Przedziały populacji miast	Ilość miast	Sumaryczna populacja miast (w tys.)
Lubelskie	10–20 000 ludności	9	118
	20–50 000 ludności	3	91
	50–100 000 ludności	0	0
	100–250 000 ludności	1	112
	powyżej 250 000 ludności	0	0
	Σ	13	321

Uwagi:
Stan na 9 XII 1931.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

Na obszarze województwa lubelskiego w miastach zamieszkuje zaledwie 13% populacji, pozostałe 5% ludności miejskiej to mieszkańcy miasteczek. W strukturze populacyjnej mieszkańców miast aż 65% stanowią mieszkańcy małych miast, brak mieszkańców średnich miast, a 35% to ludność dużych miast (w tym przypadku dotyczy to jedynie Lublina). Średnio na 1000 km² przypada tylko 0,4 miasta.

Tablica 7

Populacja miast powyżej 10 000 mieszkańców – województwo białostockie

Województwo	Przedziały populacji miast	Ilość miast	Sumaryczna populacja miast (w tys.)
Białostockie	10–20 000 ludności	4	59
	20–50 000 ludności	3	96
	50–100 000 ludności	1	91
	100–250 000 ludności	0	0
	powyżej 250 000 ludności	0	0
	Σ	8	246

Uwagi:

Stan na 9 XII 1931.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

Na obszarze województwa białostockiego miasta zamieszkuje 15% populacji, pozostałe 9% ludności miejskiej to mieszkańcy miasteczek. W strukturze populacyjnej mieszkańców miast 63% stanowią mieszkańcy małych miast, 37% to mieszkańcy miasta średniego – Białegostoku. Na terenie województwa brak dużych miast. Średnio na 1000 km² przypada zaledwie 0,2 miasta.

Tablica 8

Populacja miast powyżej 10 000 mieszkańców – województwo poznańskie

Województwo	Przedziały populacji miast	Ilość miast	Sumaryczna populacja miast (w tys.)
Poznańskie	10–20 000 ludności	4	53
	20–50 000 ludności	3	89
	50–100 000 ludności	0	0
	100–250 000 ludności	2	364
	powyżej 250 000 ludności	0	0
	Σ	9	506

Uwagi:

Stan na 9 XII 1931.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

Na obszarze województwa poznańskiego w miastach zamieszkuje 24% populacji, pozostałe 16% ludności miejskiej to mieszkańcy miasteczek. W strukturze populacyjnej mieszkańców miast 28% stanowią mieszkańcy małych miast, brak mieszkańców średnich miast, a 72% to ludność dużych miast (w tym przypadku dotyczy to Poznania i Bydgoszczy). Średnio na 1000 km² przypada 0,3 miasta. W tym wypadku warto zwrócić uwagę na wyjątkowo wysoki odsetek populacji miasteczek, które wyraźnie poprawiają ciągłość „mikrourbanizacyjną” na tym obszarze.

Tablica 9

Populacja miast powyżej 10 000 mieszkańców – województwo pomorskie

Województwo	Przedziały populacji miast	Ilość miast	Sumaryczna populacja miast (w tys.)
Pomorskie	10–20 000 ludności	5	63
	20–50 000 ludności	2	61
	50–100 000 ludności	2	108
	100–250 000 ludności	0	0
	powyżej 250 000 ludności	0	0
	Σ	9	232

Uwagi:

Stan na 9 XII 1931.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

Na obszarze województwa pomorskiego miasta zamieszkuje 21% populacji, pozostałe 11% ludności miejskiej to mieszkańcy miasteczek. W strukturze populacyjnej mieszkańców miast 53% stanowią mieszkańcy małych miast, 47% to mieszkańcy średnich miast (Toruń, Grudziądz). Na terenie województwa brak dużych miast. Średnio na 1000 km² przypada 0,5 miasta. Również w tym przypadku należy zwrócić uwagę na stosunkowo wysoki odsetek populacji miasteczek.

Na obszarze województwa śląskiego w miastach zamieszkuje 29% populacji, pozostałe 3% ludności miejskiej to mieszkańcy miasteczek. W strukturze populacyjnej mieszkańców miast 40% stanowią mieszkańcy małych miast, brak mieszkańców średnich miast, a 60% to ludność dużych miast (Katowice i Królewska Huta, obecnie Chorzów). Średnio na 1000 km² przypada aż 2,1 miasta.

Na obszarze województwa krakowskiego w miastach zamieszkuje 18% populacji, pozostałe 7% ludności miejskiej to mieszkańcy miasteczek. W strukturze populacyjnej mieszkańców miast 47% stanowią mieszkańcy małych miast, brak mieszkańców średnich miast, a 53% to ludność dużych miast (w tym przypadku dotyczy to jedynie Krakowa). Średnio na 1000 km² przypada 0,6 miasta.

Tablica 10

Populacja miast powyżej 10 000 mieszkańców – województwo śląskie

Województwo	Przedziały populacji miast	Ilość miast	Sumaryczna populacja miast (w tys.)
Śląskie	10–20 000 ludności	3	45
	20–50 000 ludności	4	106
	50–100 000 ludności	0	0
	100–250 000 ludności	2	228
	powyżej 250 000 ludności	0	0
	Σ	9	379

Uwagi:

Stan na 9 XII 1931.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

Tablica 11

Populacja miast powyżej 10 000 mieszkańców – województwo krakowskie

Województwo	Przedziały populacji miast	Ilość miast	Sumaryczna populacja miast (w tys.)
Krakowskie	10–20 000 ludności	7	98
	20–50 000 ludności	3	98
	50–100 000 ludności	0	0
	100–250 000 ludności	1	219
	powyżej 250 000 ludności	0	0
	Σ	11	415

Uwagi:

Stan na 9 XII 1931.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

Na obszarze województwa lwowskiego w miastach zamieszkuje 19% populacji, pozostałe 6% ludności miejskiej to mieszkańcy miasteczek. W strukturze populacyjnej mieszkańców miast 40% stanowią mieszkańcy małych miast, 8% to mieszkańcy średnich miast, a 52% to ludność dużych miast (w tym przypadku dotyczy to jedynie Lwowa). Średnio na 1000 km² przypada 0,5 miasta.

Tablica 12

Populacja miast powyżej 10 000 mieszkańców – województwo lwowskie

Województwo	Przedziały populacji miast	Ilość miast	Sumaryczna populacja miast (w tys.)
Lwowskie	10–20 000 ludności	8	93
	20–50 000 ludności	5	145
	50–100 000 ludności	1	51
	100–250 000 ludności	0	0
	powyżej 250 000 ludności	1	312
	Σ	15	601

Uwagi:

Stan na 9 XII 1931.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, GUS RP, Warszawa.

3. Zjawisko zróżnicowania i jego uwarunkowania

Zjawisko zróżnicowania, z jakim mamy do czynienia porównując pewne cechy w danym czasie i w określonej przestrzeni jest skutkiem pewnych procesów głównych i tzw. subprocesów, które przez pewien czas miały miejsce i mogły spowodować w konsekwencji kumulację pewnych sytuacji sprzyjających arytmetycznemu efektowi zróżnicowania, wyznaczając na przykład jeden z jego biegunów. Efekt polaryzacji zatem ma charakter dynamiczny o różnej tendencji. Analizując uwarunkowania procesu urbanizacji w Polsce, a w konsekwencji zróżnicowania stanu tejże urbanizacji, nie jest łatwym zadaniem wyznaczenie determinantów procesu różnicowania przestrzeni w czasie, można jedynie wskazać na pewne czynniki oparte na faktach, mogące w znaczny sposób wpłynąć na końcowy rezultat statystyczny. I tak zacząć można od czynników historycznych nawiązujących do sytuacji podziału terytorium Rzeczypospolitej na trzy zabory. Uwarunkowania historyczne są bardzo widoczne i mają wpływ na ilość i jakość miast na danym terenie. W niniejszej analizie mamy do czynienia z pięcioma regionami z zaboru rosyjskiego (województwa: warszawskie, łódzkie, kieleckie, lubelskie i białostockie), z trzema regionami z zaboru pruskiego (województwa: poznańskie, pomorskie i śląskie) oraz z dwoma regionami zaboru austriackiego (województwami krakowskim i lwowskim). Liczba ośrodków miejskich ponadto ukształtowała pewną strukturę populacji pod względem źródeł utrzymania, co szczegółowo prezentuje tablica 13.

Tablica 13

Struktura ludności według źródeł utrzymania (dane ze spisu z 9 XII 1931)

Województwa	Rolnictwo	Górnictwo i przemysł	Handel oraz ubezpieczenia	Komunikacja i transport
	w % ogółu ludności – źródło utrzymania			
Warszawskie*	60,8	21,2	5,2	3,5
Łódzkie	48,6	31,4	7,7	3,0
Kieleckie	56,8	26,8	5,7	3,0
Lubelskie	71,0	13,9	5,6	2,4
Białostockie	69,9	14,1	4,0	2,9
Poznańskie	47,1	22,4	5,9	7,3
Pomorskie	51,5	19,3	4,5	7,8
Śląskie	12,2	54,6	4,8	6,9
Krakowskie	59,5	18,7	5,7	4,2
Lwowskie	68,6	11,9	5,9	3,0
POLSKA	60,3	19,2	6,1	3,6

Uwagi:

* W skład województwa warszawskiego nie wliczono miasta stołecznego – Warszawa.

Źródło: dane GUS (*Historia*, 2003).

Jak wynika z tablicy 13, województwa tzw. zachodnie, będące „swoistą spuścizną” po zaborze pruskim, prezentują się korzystniej od pozostałych regionów. Dotyczy to głównie mniejszego zatrudnienia w rolnictwie, jak również większej aktywności np. w komunikacji i transporcie.

Czynnikiem zbieżnym z poziomem urbanizacji regionów jest stopień analfabetyzmu w tychże regionach, głównie na obszarach wiejskich. Dane dotyczące poszczególnych regionów przedstawia tablica 14.

Szczególnie w przypadku analfabetyzmu widać zróżnicowanie po okresie zaborów. Najkorzystniejsza sytuacja występuje na ziemiach byłego zaboru pruskiego, najmniej korzystna – na terenach dawnego zaboru rosyjskiego. Oprócz uwarunkowań historycznych można wyróżnić również uwarunkowania gospodarcze, aczkolwiek w pewnym sensie również uzależnione od uwarunkowań polityczno-historycznych. Stąd też ogólnie korzystniejsza sytuacja jest np. w regionie łódzkim, pomimo iż obszar ten znajdował się w strefie wpływów Imperium Rosyjskiego. Samo miasto Łódź, z rozwiniętym przemysłem włókienniczym, było obszarem typowo polikulturowym zarówno pod względem językowym, jak i religijnym.

Tablica 14

Analfabetyzm w Polsce w 1931 roku (osoby w wieku 10 lat i więcej)

Województwa	Analfabeci w % ludności
Warszawskie*	21,8
Łódzkie	22,7
Kieleckie	25,7
Lubelskie	24,6
Białostockie	23,1
Poznańskie	7,6
Pomorskie	8,3
Śląskie	1,5
Krakowskie	13,7
Lwowskie	23,1
POLSKA	23,1

Uwagi:

* W skład województwa warszawskiego nie wliczono miasta stołecznego – Warszawa.

Źródło: dane GUS (*Historia*, 2003).

4. Zakończenie i wnioski końcowe

Zróznicowanie poziomu urbanizacji na obszarze II Rzeczypospolitej jest dość widoczne. Wynika ono m.in. z polityki państw zaborczych w ostatnich stu kilkadziesiąt lat przed odzyskaniem niepodległości. Największy poziom urbanizacji (powyżej 40% populacji) można zauważyć w województwach łódzkim i poznańskim oraz warszawskim, ale w tym ostatnim przypadku występuje duża dysproporcja pomiędzy prowincją a ponad milionowym miastem stołecznym – Warszawą. Najniższy poziom urbanizacji (poniżej 20%) występuje w województwie lubelskim. Największe zagęszczenie miast na jednostkę powierzchni ma miejsce w województwie śląskim, najniższe zaś w województwie białostockim. W przypadku regionu poznańskiego i pomorskiego stosunkowo niewielkie zagęszczenie miast na jednostkę powierzchni rekompensowane jest wyjątkowo dużym odsetkiem populacji miasteczek, które tworzyły pewną ciągłość urbanizacyjną. Województwa ściany wschodniej (tu: wschodnia część województw centralnych) charakteryzuje największy udział populacji małych miast w ogóle ludności miejskiej. Największy udział populacji miast średnich występuje w woje-

wództwie pomorskim, natomiast w województwach warszawskim i poznańskim dominuje populacja dużych miast (powyżej 70% ogółu populacji miejskiej), lecz dotyczy to tylko Warszawy i Poznania.

Za regiony rolnicze, tzn. gdzie wyraźna większość utrzymuje się z rolnictwa, można uznać województwa ściany wschodniej (w ramach przeprowadzanej analizy: region białostocki i lubelski z byłego zaboru rosyjskiego) oraz województwa południowe (region krakowski i lwowski – były zabór austriacki). Jest to konsekwencja zarówno uwarunkowań historycznych, jak i gospodarczych. Z kolei największa liczba populacji trudniąca się komunikacją i transportem to ziemie dawnego zaboru pruskiego, czyli województwa zachodnie: poznańskie, pomorskie i śląskie.

Największą aktywność w zakresie górnictwa i przemysłu (powyżej 25% osób utrzymujących się) wykazują mieszkańcy regionów śląskiego, łódzkiego i kieleckiego (Górny Śląsk, okręg łódzki, Centralny Okręg Przemysłowy).

W przypadku poziomu oświecenia publicznego o charakterze podstawowym w Polsce, najkorzystniej prezentują się regiony byłego zaboru pruskiego oraz stosunkowo nieźle województwo krakowskie. Najtrudniejsza sytuacja dotyczy ziem dawnego zaboru rosyjskiego i województwa lwowskiego, gdzie odsetek osób nieumiejących czytać i pisać, które ukończyły 10 lat (analfabetów) wyraźnie przekracza jedną piątą populacji.

Dla potrzeb niniejszej analizy pominięto te obszary II Rzeczypospolitej, które w obecnej Polsce nie mają swoich odpowiedników. Oczywiście jest, iż w tychże województwach poziom urbanizacji, analfabetyzmu i zatrudnienia w usługach kształtował się wyraźnie słabiej od wymienionych i analizowanych tu obszarów.

Bibliografia

Historia Polski w liczbach. 2003. Red. A. Jeziński. Warszawa: GUS.

Mały Rocznik Statystyczny. 1938. Warszawa: GUS RP.

Drugi powszechny spis ludności z dnia 9.XII. 1931 roku. 1932. (Deuxième recensement général de la population du 9.XII 1931 / Zweite allgemeine Volkszählung vom 9-ten Dezember 1931). W: Statistique de la Pologne publiée par l'office central de statistique de la République Polonaise. (Wersja międzynarodowa). Varsovie.

Urbanisation State and Conditioning in Inter-war Poland – Selected Issues

Summary: The article brings about the issue of urbanisation state in inter-war Poland. Only those voivodeships (ten in number) are analysed, which have their approximate counterparts in contemporary Poland. As it follows, all so-called eastern voivodeships and half of the southern voivodeships are omitted. The work shows diversity of urbanisation level in in-

dividual regions, dividing towns and cities into small, medium and big ones, also mentioning so-called small towns, being usually of agricultural character. Furthermore, possible conditioning of such *status quo* in inter-war Poland is indicated.

Key words: urbanisation, population, voivodeship, diversity, conditioning
